

RAZMIŠLJANJA O BUDUĆNOSTI RIJEČKE MODERNE GALERIJE

Generalna skupština CIMAM-a 2000. (Budimpešta, 21.-26. rujna 2000.)

DAINA GLAVOČIĆ ▫ Moderna galerija Rijeka, Rijeka

Dio šire međunarodne muzejske organizacije (ICOM-a) jest i komitet koji okuplja direktore i kustose muzeja moderne umjetnosti iz cijeloga svijeta (CIMAM). Članstvo se sastaje jednom godišnje na generalnoj skupštini, u nekom od svjetskih muzeja domaćina. Prošle je godine to bio Muzej moderne umjetnosti - Ludwig muzej u Budimpešti, smješten u jednom od krila divovske Kraljevske palače na Budi koja izgledom i položajem dominira cijelim gradom.

Tema skupa bilo je pitanje "Da li suvremena umjetnost (još uopće) treba muzeje?". Uvodno je temu, koja zapravo nagovještava rascijep između umjetnosti i života, elaborirala naša sugrađanka po rođenju Marina Gržinić Mauhler, koja živi i radi u Ljubljani na Znanstveno-istraživačkom institutu za filozofiju, sa zavidnom bibliografijom od stotinjak relevantnih teorijskih tekstova i pet knjiga. Ujedno je i "freelance" na polju teorije medija, likovna kritičarka, kustosica te autorica mnogobrojnih umjetničkih video projekata. Svoje izlaganje započela je tvrdnjom da se od 90-ih u svijetu zapaža veliki boom novih, velikih muzeja, pa i onih suvremene umjetnosti, te je preokrenula tematsko pitanje u novo: "Da li zapadnjački muzeji moderne umjetnosti trebaju uopće umjetnost?" Navela je promjene mišljenja muzeja od 70-ih kada se Harald Szeemann zalagao za otvoren muzej upozorenjem da se umjetnost mora probuditi jer su muzeji zatvori. Deset je godina kasnije pak konstatirao da su muzeji - kuće umjetnosti. Krajem prošlog i početkom novog milenija CIMAM-ovim pitanjem o daljnjem smislu muzeja M. Gržinić konstatira da se time retorički najavljuje potencijalna smrt paternalističke figure muzeja - u umjetnosti. Ona navodi da su muzeji toliko ojačali (ali samo izvanjski), pogotovo s krajnje luksuznom, provokativnom i nadmoćnom arhitekturom, te izgleda da više nije ni potrebno u njih ulaziti, već ih je dovoljno promatrati postavši eksponat nebitna sadržaja izvana (npr. Guggenheim New York ili Bilbao, op.a.).

Diskusija je proširena i na pitanje da li muzej suvremene umjetnosti treba biti kontejner za pohranu djela suvremene umjetnosti ili pak njihov naručitelj i proizvođač. Florent Bex, direktor Muzeja suvremene umjetnosti Antwerpena (MUKHA), dokazao je u praksi da je vrlo dobro i obostrano korisno omogućiti umjetnicima stvaranje umjetničkog djela za muzej, pa čak i u njemu

samome, što je potvrdila i muzejska praksa Franka Lubbersa, direktora i glavnoga kustosa Van Abbemuseuma u Eindhovenu, koji je pri gradnji tog muzeja, unatoč nepredviđenom (znatnom) trošku, realizirao "tajnu" prostoriju-atelje za stvaralački rad pozvanih umjetnika. János Szoboszlai, mladi direktor novoizgrađenog Instituta suvremene umjetnosti u mađarskom Dunaujvarosu, temeljem svojeg djelovanja smatra da su muzeji potrebni ali ne nužno kao prostor, nego kao aktivni činitelj, glavna snaga lobbyja vizualne umjetnosti, odnosno moderniziranog institucionalnog okvira umjetnosti. Njegove su teze na tragu teksta francuskog umjetnika Daniela Burena "Funkcija muzeja", kao privilegiranog mjesta s trostrukom ulogom:

1. estetskom jer je mjesto gdje se akcija događa i jer je jedinstveno (topografsko i kulturno) gledište na umjetničko djelo
2. ekonomskom jer muzej daje izloženom umjetničkom djelu prodajnu vrijednost, a ujedno ga i društveno promovira omogućivši mu javno izlaganje i konzumaciju
3. mističnom jer konstituira mističnu osnovu Umjetnosti (a ta se riječ u našim uvjetima može nadomjestiti "iritirajućim" jer promicatelji suvremene umjetnosti stalno zahtijevaju sve veći budžet za - političarima, ministrima, sponzorima - sve nerazumljivija i neprihvatljivija umjetnička djela, parazite ekonomije i društva uopće).

Odgovor na postavljeno pitanje, ni nakon višednevnih diskusija pro et contra, nije jasno izrečen. Za neke je države i gradove muzej suvremene umjetnosti vrlo potreban, za neke više nije, jer očito različite sredine nejednakih uvjeta i stupnja razvoja različito postavljaju i rješavaju problem. Tamo gdje muzeja nema treba ih osnovati s naglaskom na edukativnoj i komunikacijskoj ulozi, a tamo gdje već dulje vrijeme postoje ispunivši svoje poslanje, sada se želi dokinuti dosadašnji način rada i reorganizirati ih kao protočne umjetničke kontejnere i informacijske punktove, a ne neprobojne trezore.

Neminovno tuđa iskustva i diskusije dovode nas do uspoređivanja s vlastitom sredinom i prilikama u Hrvatskoj. Iako je već općeprihvaćena i potvrđena činjenica da Hrvatska ima nekoliko vrlo dobrih predstavnika suvremene umjetnosti koji se neprestano u Europi i svijetu dokazuju, realnost i uvjeti stvaralaštva

sl. 1 Napuštena zgrada bivše riječke tvornice "Virginia" cigara smještene u zatvorenom sklopu, insuli industrijske arhitekture na Brajdi, koja je zbog svojih konstrukcijskih karakteristika vrlo pogodna za pretvaranje u galerijsko-muzejski prostor. Snimila: Daina Glavočić

i sustavnog prikaza suvremenih kretanja vrlo su pesimistični. Iako je prihvaćena činjenica o potrebi izgradnje nove zgrade za nacionalni muzej suvremene umjetnosti, staro se (skućeno) stanje nije bitno promijenilo ni nakon dugotrajnog traženja rješenja lokacije, izgradnje i financiranja novog muzeja u Zagrebu, unatoč mnogim već objavljenim rješenjima i planovima, te unatoč sjajnoj zbirci i ljudskom potencijalu koji naš glavni grad ima.

Što onda očekivati glede muzeja moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci? Moderna je galerija u stručnoj, ali i medijskoj tišini progurala svoju okruglu, 50. obljetnicu osnivanja (1948.) te otvorena tijekom 1999. godine (3. svibnja 1949.-3. svibnja 1999.). Zbog provokativne kritičke izložbe o uvjetima rada i prostora prigodom Međunarodnog dana muzeja 1998., Moderna je galerija bila neko vrijeme u centru vrlo glasne medijske kampanje, ali sasvim druge vrste (političkog porijekla), jer je bila prepoznata kao kritika nedovoljne brige osnivača o važnoj ustanovi kulture. Sljedeća medijska buka je podignuta prilikom smjene ravnatelja Moderne galerije, koja joj je mnogo više naudila negoli pomogla, a da su ciljevi i rezultati cijele gužve zauvijek ostali nepoznati. Ostala je samo ružna slika zbrke u funkcioniranju muzeja koji zapravo godinama vapi za novom unutarnjom organizacijom i muzejskim prostorom, ne samo za stalni i povremene postavne, već za permanentno i planirano praćenje stanja kako unutar muzeja (zaštita umjetnina i prostorija) tako i izvan njega (teren, domaća i međunarodna likovna scena).

Za osmišljavanje i projekciju jedne muzejske institucije, pogotovo za dokumentiranje munjevitih promjena likovne suvremenosti i planiranje neizvjesne budućnosti vrlo

živog i osjetljivog materijala kakva je današnja umjetnička produkcija, treba (uz promptnu informiranost, znanje, novac i logističku ekipiranost) velika doza stručne i ljudske hrabrosti za rizik kojem se takva institucija neminovno podvrgava. Pogotovo je to izraženo u sredinama poput riječke, koje nemaju dovoljno senzibilizirano okruženje za čitanje i razumijevanje zbivanja, produkcije i prezentacije suvremenih umjetničkih djela zbog nepovoljnog povijesnog naslijeđa (nepostojanje sistematske likovne edukacije kako stvaratelja tako i publike), zbog prioritarnog industrijskog razvoja, kao i zbog nedovoljno zagrijane političke i sponzorske klime za potporu umjetničkog stvaralaštva i kulturnog razvitka općenito.

Stoga će se vjerojatno još godinama čekati na financijski moćnog, kulturno osjetljivog i avanturistički hrabro raspoloženog investitora - sponzora koji bi, uz vlastita profitabilna ulaganja, mogao stvoriti još i uvjete potrebne za restauraciju i adaptaciju napuštene zgrade bivše riječke tvornice "Virginia" cigara smještene u zatvorenom sklopu, insuli industrijske arhitekture na Brajdi, koja je zbog svojih konstrukcijskih karakteristika vrlo pogodna za pretvaranje u galerijsko-muzejski prostor.

Kako bi svaki muzej trebao imati neku specifičnost koja će ga razlikovati od ostalih muzeja istog sadržaja i usmjerenja, za buduću muzej suvremene umjetnosti u Rijeci ne bi bilo sasvim nelogično da u svojoj projekciji ujedini ono što je za Rijeku specifično. To je spoznaja da je ona u Austro-Ugarskoj Monarhiji od polovice 19. stoljeća predstavljala važnu međunarodnu luku i izlaz na more kako Budimpešti tako i Beču, a da je vrlo malo kontaktirala sa Zagrebom. Ne bi bilo loše da danas, u

